

ART — 1980
VI: 3 40 LIRA

TARİH

VE EDEBİYAT MECMUASI

Yunanlıları Anadolu T. praklarında ölüme sürükleyen hayal....

ikinci inönü zaferi

NAŞİT H. ULUĞ

Az sayıda fakat nizama bağlı silâhlı kuvvetlerle kazanılan «Birinci İnönü Savaşı» millî idarenin itibarını içeride ve dışarıda yükseltmişti.

21 şubat - 12 mart arasında toplanan, İstanbul Hükümetiyle beraber Anadolu'nun da murahhas heyeti davet edilen Londra Konferansında, İngiltere Başvekili Lloyd George, Türk ve Yunan heyetlerinin, İzmir ve Doğu Trakya'da Türk ve Rum nüfusu hakkında verdikleri bilgi ve iddiaları karşısında, Sèvres Muahedesinin İtilâf Devletlerine ait kısımlarını kabul şartıyla, İzmir ve Doğu Trakya'nın talihini milletlerarası bir komisyonun tahkikatı sonuna bırakmayı öne sürmüştü.

Anadolu heyeti, bir nevi plebisit olan bu teklifi, işgal altında bu yerlerden Yunan idaresinin çekilmesi şartına bağlanmıştı; Sèvres'in diğer hükümlerini açıkça reddetti.

Birinci İnönü zaferinin galibi olanlar, kompromiye, pazarlığa yanaşmıyorlardı; «Millî Misak» onların şaşmaz programı idi.

Dünya ajansları, mağrur Yunan delegelerinin İzmir ve arkasındaki topraklarda ve Doğu Trakyasında, tahkik işine yanaşmadıklarını ilân ediyorlardı. İtilâf Devletleri, henüz cephe birliğinden ayrılmış görünmüyorlardı. Konferansın son günü (12.3.1921) Türklere ve

Yunanlılara yeni bir barış projesi vererek kısa bir zamanda cevap beklediklerini söylemişlerdi. Şairin dediği gibi, «Batı'nın cebin zalimi bizi affetmiyordu», biz de onu affetmeyecektik; ille kan akmasını istiyorlardı. Sèvres cinayetini muhakkak gerçekleştirmek istiyorlardı.

Korucusu olmayan köye saldıran, Batı Anadolu'suna yayılan hasta ihtiras, Yunan ihtiraşı, Yunan sarayını ve Yunan milletini kanlı maceralara kışkırtıyordu. İngiliz emperyalizminin büyük bir temsilcisi, gümrük duvarlarını yıkarak dünyanın her tarafını kendi ticaretlerine açmak mücadelesi ile şöhret yapmış Manchesterli bir tacir, Richard Cobden, Yunanlıları şöyle sözleri ile büsbütün şımartmış ve şaşkına çevirmişti. 1865'de ölen bu emperyalizm babası 1838'de şöyle demişti:

«Bütün Doğu Yunanlı olacak ve İstanbul, hangi lâfzî hâkimiyet altına kournsa konsun, Yunanlıların azgın dehalarının kuvvetiyle, fiilen bu milletin palyahtı olacaktır.»

Liberal Partinin son lideri Lloyd George'un dünya görüşü bu bilgiler ve duygularla gelişmiş ve Anadolu'da Yunan cinayetlerinin son ortağı olarak devam ederek, Mustafa Kemal'in yumruğu ile yıkılıp devrilmişti.

İKİNCİ İNÖNÜ

Yunan ordusu Birinci İnönü'den sonra, Bursa ve yakınındaki kuvvetlerini arttırmış, Uşak bölgesinde hayli kuvvet toplamıştı; seferi mevcudlu tam sekiz tümen.

Millî ordu henüz seferberliğini yapamamıştı; Yunanlılar, hem bundan faydalanmak ve hem de Londra Konferansından murahhaslarımız dönüp de cevap vermemize vakit bırakmamak maksadıyla 23 Mart 1921'de Uşak ve Bursa bölgelerinden taarruza geçmişlerdi.

İstanbul'da, işgal orduları sansürünün bütün şiddetiyle devam etmesine rağmen, biz gazeteciler, korku nedir bilmiyor, 23 Mart 1921 günü Anadolu topraklarında başlayan yeni kanlı saldırıdan günü gününe haber vermek istiyorduk. Karadenizden gelen hiç bir vapur yoktu ki, ip merdivenlerle güvertesine tırmanmayalım, cepheden bir haber almak için uğraşırken, İtilâf Kontrolörlerinin kamçılarının hedefi olmayalım... Yunan kaynaklarından ise bol bol kara haberler yayılmaya başlamıştı.

YUNAN GURURU

Yunan Hükümeti sözcüsü, Kalogeropulos ve askerî müşaviri Albay Heksadaktilos ilk nârâyı atmışlardı: «Mükemmel giydirilip kuşatılmış 120.000 kişilik ordumuz var, başkalarının askerî yardımını olmadan da, kendi başımıza üç ayda Anadolu'yu dize getireceğiz.»

Yunan Başkumandanı Pareskevopulos da, Yunan hanedanının Birinci İnönü'deki mağlubiyeti ile sarsılan prestijini kurtaracağını umuyor ve ordularına, ileri hareket emrini vermiş bulunuyordu.

BİZ GEC HABER ALIYORDUK

O zamanlar, bizim ordumuzun tebliğlerini, Yunan resmî tebliğlerinden

bir iki gün sonra ve müşkilâtle alabiliyorduk... İlk haberler Yunan kaynaklarından gelmeye başlamıştı. Yunanlıların güney grubu, General Kondilis'in komutası altında Afyon Karahisar'a doğru yürüyordu, kışın şiddetine rağmen... Rafet Paşanın kuvvetlerini karşısında bulan bu düşman grubu, beş günde yüz kilometrelik bir mesafe almıştı.

GENERAL VLAHOPULOS'UN PLANI

Düşman hızla ilerliyordu, kuzey grubu da 28 Mart 1921 günü General Vlahopulos'un komutası altında Eskişehir istikametinde harekete geçmişti; bu grup Eskişehir'i ele geçirince, kuvvetli bir yancı bırakarak güneydeki Yunan kuvvetleriyle temasa çalışacaktı.

Tecrübeli bir asker tanınan Vlahopulos, İnönü önlerinde ciddi bir mukavemetimizle karşılaşacağını tahmin ederek, elindeki birliklerin konuşlarını şöyle değiştirmişti:

Sol koldan, General Trikopis üçüncü tümen ve süvari tugayıyla Dimboz'dan hareketle İnönü hedefine, merkezde General Leonardopulos onuncu tümen ve topçu kuvvetlerinin büyük kısmı ile Bilecik üzerinden Poyra'ya ve sağ kolda General Platis yedinci tümenle Aksu'dan Karaköy'e doğru iniyordu; 27 Mart günü, iki taraf geniş bir hatla, 25 kilometrelik bir cepheye yayılmıştı. O günkü temaslar ertesi günü başlayacak kanlı muharebelerin başlangıcı idi ve ertesi günü millî ordumuz esas savunma mevzilerine çekilmişlerdi.

Batı cephemizde dört piyade ve bir süvari tümeninden ibaret İnönü'nde, Refet Paşanın komuta ettiği Güney cephesinde ise, yine zayıf mevcutlu dört piyade ve iki süvari tümeni vardı ve Afyon civarında toplu idi.

Strateji ve taktik bakımlarından, Yunan komuta heyetinden daha yüksek

olan komuta heyetimiz, bu düşman sav-
letine karşı, fevkalâde maharetle bir
plân tertip etmişti; kuvvetlerimiz düş-
mana muvazi olarak dağıtılmamış, her
yeri savunmaktan kaçınılmış, esas sa-
vunmanın İnönü mevzilerinde yapılma-
sı, Güney cephesinde düşmanı oyalayı-
cı savaşlarla meşgul olunması karara-
laştırılmıştı. Güneyden bir piyade ve
bir süvari tümeni Batı cephesine yola
çıkartılmış ve bir piyade tümeni kadar
olan Kocaeli grubunun büyük bir kıs-
mı da yine bu cepheye alınmıştı.

GENERAL TRİKOPİS ANLATIYOR

Dumlupınar zaferinden sonra esir et-
tiğimiz Yunan Başkumandanı General
Trikopis, İkinci İnönü savaşına, üçün-
cü tümenin başında iştirak etmişti.
Fransa'da uzun bir tahsil hayatı geçir-
miş ve 1313 harbi dediğimiz 1897 sava-
sında bizimle çarpışarak yetişmiş bir
asker idi. Trikopis, İnönü seferini ha-
tıralarında şöyle anlatıyordu:

«... Bütün gün devam eden İnönü sa-
vaşı en kanlı savaşlardan biri olmuş-
tur. Bizimle kıyas kabul etmeyecek ka-
dar fazla sayıda düşmanla çarpışıyo-
duk (!) Subay ve erlerimiz, fedakârca
dövüşüyorlardı. Fakat Türkler de işi-
tilmemiş bir cesâret ve taassup ile dö-
vüşerek birbirini kovalayan karşı hü-
cumlar yaptılar. Taarruzumuzun ilk
günü, Türkler, efzon alayına saldırarak
kırdılar ve geriye atıldılar; çekilirken
alayın cephesinde üç yüzden fazla in-
san bırakmışlardı. Türkler, çok defa,
piyade cephaneleri olmadığı için el
bombası ve süngüye başvuruyorlardı.»

General Trikopis, kendi tümeniyle,
Yunan süvari tugayının karşısında, Ke-
maleddin Sami ve Halit Beylerin bir-
likleri ile bir süvari tümeninin bulun-
duğunu anlatarak büyük kuvvetlerle
çarpıştığını ve her iki komutanın da ya-
ralandıklarını söyledikten sonra:

«— Bu harekâttan benim tümenin

bir hayli hırpalandı, her çarpışmada bir
komutan değiştiren efzon alayı, birbi-
ri arkasına dört komutan değiştirdi, ko-
mutanlardan ikisi ölmüş, ikisi de yara-
lanmıştı. İstisnasız bütün birliklerimiz
zayıata uğramıştı. Benim komuta mer-
kezimde beş ölü vardı, atım da telef
olmuştu. Tümenim 105'i subay olmak
üzere iki bin kişilik zayıat vermişti.

Tarassut yerim, düşman hatlarından
1800 metre uzakta bir tepede idi. Sa-
vaşın dördüncü günü, bir çahlığın ar-
kasındaki tarassut yerine sürünerek
gittim. Bizim toplarla Türk hatları ara-
sındaki mesafeye bakarken, taburları-
mızdan birinin noksan olduğunu görün-
ce kurmayıma sordum: «Zannedirim ki,
bulduğumuz tepenin eteklerindedir»
dedi. Görmek için eğildim ve o sırada
düşmanın şarapnellerinden birisi ba-
caklarımın arasından geçti. Beşinci gün-
dü, dövüşenlerin arasında atla dolaşp
onları şevklendirme zorunda kaldım.

... Savaşın altıncı günü, tümenim kri-
tik bir duruma düşünce geri çekilme-
lerini emrettim. Saat 17'de düşman yal-
nız cepheden değil, sağ kanadımızdan
ve bilhassa Kuzey'den arkamızı çevir-
mek istiyordu... Geceleyin saat 23 sıra-
larında tümen, bizimle düşman arasın-
daki mesafeyi açacak şekilde gerileme-
ye başladı...»

BİR YUNAN DOSTU «YUNAN ORDUSUNUN SEFERLERİ» ADLI ESERİNDE ZAFERİMİZİ ANLATIYOR

Tanınmış Yunan dostu Fransız alba-
yı Bussac'ın İnönü Savaşlarının kanlı
günlerini, «Yunan Ordusunun Seferle-
ri» adlı eserinde heyecanlı ve taraf tu-
tan bir dille şöyle anlatıyor:

«29 mart 1921: Öğleden önce Gene-
ral Vlahopoulos ciddi bir topçu hazırlı-
ğı yaptı, arkasından piyade hücumu
geçti. Merkez ve sol kanat hemen hiç
ilerlemiyordu; sağ kanat kuşatıcı bir
manevrayı başarmıştı; Türkler, Kavalca

sırtlarını öğleye doğru boşaltıyorlardı.

Atina bayraklarla donatılıyor, Eskişehir düşecekti! Heyhat! Böyle olmadı. Yalnız örtü hattı yırtılmıştı ve onun arkasında topçunun koruduğu vurucu Türk kuvvetleri Karaağaç yönünde karşı taarruza kalkmıştı. Yunan birlikleri, bu taarruzlara karşı koydular. Fakat ertesi gün merkezden bir yarım tehlîkesi görüldü. Suvari tümeni Bozöyük'de açılan gediği tıkamak için dört nala koşturuldu. Sağ kanattaki Yedinci Tümen daimî bir taarruz tehdidi altında olmasına rağmen, bazı birliklerini Düздаğ'a sürüyor, bataryalarının ateşlerini Pöyra üzerinde topluyordu. Fakat Onuncu Tümen çekilmeye mecbur oldu. Akşam olunca Yedinci Tümenin sağ kanadı geriliyor ve Üçüncü Tümen de sol kanadının gerisine yönelen Türk suvarisinin akınlarına dayanamıyordu.

31 Mart 1921: Yunan taarruzu düzeltilmesi mümkün olmayan bir bozgun halini almıştı. Onuncu Tümenin tutunma çabaları, düşmanın kuşatıcı taazyikine dayanamayan Üçüncü Tümenin mevzilerinden çekilmesi yüzünden boşa çıkmış bulunuyordu.

General Vlahopoulos 1 Nisan 1921 günü çekilme emrini verdi, düşman suvari birliklerinin tacizlerine rağmen ordunun büyük kısmı, Pazarcık, Karaköy ve Bilecik mevzilerinden tekrar geçerek eski yerlerine döndüler.»

Yunan dostu Fransız Albayı bu mağlubiyetin meşuliyetini de Kral Konstantin'in omuzlarına yükleyerek; onu, Yunanlılığın menfaatlerini, hanedanın menfaatine feda eden bir maceraperest olarak kaydediyordu.

BİZ GENE HABER ALAMAMIŞTIK

29 Mart ile 2 Nisan arasındaki günleri Türk milleti, büyük heyecan ve istiap içinde geçirmişti... İnönü'nde cereyan eden kanlı savaşıardan haber alamamıştık... Yalnız Atina'dan İstan-

bul'un Bosfor adlı paçavrasına ve rumca gazetelere, Atina'da zafer şenliklerinin başladığına dair uçurulan haberler Millî Ordunun azim ve imanına yürekten bağlı halk kitlelerini büyük bir sinir gerginliği ve ıstırap içinde kıvrandırdıyordu. Atina'dan «Eskişehir'in zaptı haberinin henüz gelmeyişi ilk ümitleri uyandırırken, o gün Zonguldak'tan gelen bir kömür vapurundan elde ettiğimiz ajans haberi, zafer ümidinin öncü müjdesini vermişti: «Cephe boyunca kanlı, hem de pek karlı savaşlar devam ediyor...»

İsmet Paşa'nın komutası altında bulunan Garp Cephesinin asıl kuvvetleri İnönü savunma mevziini teşkil eden Savcı Bey - Metristepe - Çiftlik - Akpınar - Kavalca - Kandilli hattının gerisinde idi; cephe karargâhı da Eskişehir'de bulunuyordu.

27 Mart 1921 günü sabahından itibaren tekml cepheye düşmanla temas hasıl olmuştu.

Savunma mevziimizin sağ kanadından Kocaeli grubu, Birinci ve Altmışbirinci Tümenler, merkezde Yirmidördüncü Tümen, sol kanatta Onbirinci

Tarih ve Edebiyat Yayınları

Ünlü Kişiler : 2

Büyük Kompozitör

CHOPIN

Hayatı ve Eserleri

PEK YAKINDA ÇIKIYOR

Tümen savaşa tutuşmuştu. Savaş 27 Marttan 31 Martta kadar aralıksız ve bütün şiddetiyle devam etmişti. Düşman, ordumuzu en ziyade iki kanadından sıkıştırıyor, mevzii başarılar da elde ediyordu. Birliklerimiz, Türke yakışır bir metanet ve mukavemet gösteriyordu. Savaş sağ kanatta birbirine girik bir boğuşma halinde idi; burada kahraman komutan, Kemâleddin Sami Birinci Tümenin başında düşman hatlarına pek yakın saflarda istilâcılarını taarruzlarını karşılatıyordu. O ve onun yanındaki birliklerin başında bulunan Kocaeli Grubu Komutanı Halit Bey (Deli Halit Paşa) yaralanmışlardı. Bu kanatta, Gündüzbey bölgesinde yaptığımız müteaddit karşı hücumlar düşmanın tutunmasına o gün imkân bırakmamıştı.

İNÖNÜ MEVZİLERİNDE KANLI SAVAŞLAR

28 Mart 1921 sabahı, sağ kanadımıza saldıran, Savcıbey batısındaki Kalısirt eline geçiren düşman, Birinci ve Altmışbirinci Tümenlerin karşı taarruzları ile geriye püskürtülmüştü; fakat Yunan azmi kırılmamıştı... Elindeki bol cephanesine güvenen düşman, pek kesif bir topçu ateşi açtıktan sonra, iki tümeni ile Kanlısirt ve Metristepe istikametinde tekrar saldırmıştı. Yunan ordusunun elinde uçak da vardı, alçaktan uçan bu uçaklar makinelitüfek ateşi ile taarruzu kolaylaştırmaya çalışıyorlardı. Saat 16'da, Kanlısirt yine düşman eline geçmiş ise de, bir saat sonra süngü hücumuyla bir kere daha geri alınmıştı. Savcıbey bölgesinde bir çok taarruz ve karşı taarruzlarla mevziler el değiştiriyordu.

PİYADE BOZULUNCA TOPÇU TEŞEBBÜSÜ ELE ALMIŞTI

Bir savaşın yüksek sevk ve idaresinin o harbin neticesine en büyük müessir olduğuna şüphe yoktur; fakat sa-

vaş safhaları içinde böyle olaylar cereyan eder ki, bunlar büyük tedbirler olmayabilir, fakat o an içinde doğan kahramanlıklar ile yoğurularak zaferi hazırlandırır.

Yunanlılar ordumuzla çarpışmaya başladığının ikinci günü, İnönü mevziinin kilit noktası sayılan İzzeddin Çalışlar'ın komutasındaki 61'inci Tümenin tuttuğu yüksek bir tepeye, Gündüzbey tepesine, şiddetli bir topçu ateşinden sonra mahdut bir kuvvetle saldırınca, 61'inci Tümen burayı boşaltarak geri çekilmişti ve çekiliş intizamsızdı da... Bu tepenin hemen gerisinde ihtiyatta bulunan bir taburumuz karşı hücumu kalkmıştı. Taburun komutanı Binbaşı Erzincanlı Halis, derhal şehit düştüğünden bu tabur da geri çekilmişti. Topçu, bu tümenimizin topçusu bu bozgunu kendi teşebbüsü ile hemen düzeltmişti. Topçu iki kilometre geride mevzide idi; kendi piyadelerinin boşalttıkları tepeyi ateş altına almış, orasını cehenneme çevirmişti. Tepeye çıkan Yunan birlikleri müthiş zayıat vererek kaçmaya başlamışlardı; bu hareket o kadar âni olmuştu ki, bunların içinde hiç bir Yunan subayı bizim tümenin bozularak kaçışını görememişti. Hatta Yunanlılar bizim piyadenin kasden tepeyi boşaltarak kendilerini tepenin üzerine çekip topçu ateşine tutmak isteğimizi bile sanmışlardı.

ÜÇ TABURUN BÜTÜN BÖLÜK KOMİTANLARI ŞEHİT DÜŞMÜŞTÜ

Topçu o kadar büyük başarı göstermişti ki, geri çekilen dağılık piyadeyi intizama sokmuş ve cesur ve basiretli hareketi ile zafere müessir olmuştu. Kemâleddin Sami merhumun tümenine mensup üçüncü piyade alayının ve tümenin diğer kuvvetlerinin, bu Gündüzbey tepesini ele geçirmek için üç gün, üç gece yaptıkları karşı taarruzlar zaferin temeli sayılabilir. Çünkü alayın

üçüncü taburunun subaylarının dörtte üçü ve bölük komutanlarının hepsi bu karşı taarruzlarda şehit düşmüşlerdi; bu yüzden bu sırtların birisine Kanlısirt, diğerine Üçşehitler adı verilmişti. Sol kanatta akşam üzeri kanlı bir savaş daha olmuştu. Adana'lı Yarbay Arif'in komutasındaki Birinci Tümenin cephesine saldıran bir Yunan tümeni tardedilmişti.

KRİTİK ANLAR

29 Mart 1921 günü öğleye kadar hareketsiz geçmişti, iki taraf için de kritik anlar yaklaşıyordu: Öğleden sonra her iki kanatta akşama kadar süren bir savaş başlamıştı. Sol kanatta düşman ilerlemiş, Bozalan'ın güneybatısındaki bir tepe, Tarassuttepe düşman eline geçmişti; diğer taraflarda düşmanın saldırıları karşılanmış ve durdurulmuştu.

Birinci Tümenin üç gün üç gece devam eden kahramanlıklarını, savaş safhalarına yeniden sürülen Dördüncü Tümenin arslanca savleti takip etmişti. Birinci Tümenin Beşinci Alayının Metristepe'ye karşı saldırısına Yunan kuvvetleri artık dayanamamış, demiryolunun kuzeyindeki hakim sırtlarda tutunan düşman yıldırılmıştı.

Demiryolunun güneyindeki 11'inci Tümen birlikleri, tıpkı Birinci İnönü savaşında olduğu gibi düşmana dehşet salmışlardı. Yunan ordusu, silâhlarının, ateş kuvvetinin ve sayısının üstünlüğüne rağmen, bu savletlerin verdiği büyük zayıf yüzünden sarsılmış ve Afyon bölgesinden ilerleyen birliklerimizin tehdidini hissetmişti.

ÜÇ ŞEHİTLER TEPESİ

30 Mart 1921 günü savaş devam etmiş ve öğleden sonra şiddetlenmişti. Gündüzbey istikametindeki Üçşehitler tepesini düşman eline geçirmiş ise de, karşı taarruzla geri alınmıştı. Düşman

sol kanadımızı fazla sıkıştırıyordu. Düşmanın sayısız hücumlarını kahramanca kıran Onbirinci Tümen, karşıındaki düşmanın ateş üstünlüğü karşısında mevziin bir kısmını boşaltarak sol kanadını İnönü deresine muvazi olarak geriye doğru kırmıştı; bu suretle düşman Kavalca sırtlarını eline geçirmiş, bir kısım kuvvetleriyle de Kandilli'yi işgal etmiş olduğundan, cephemizin sol kanadında gerçekten kritik bir durum hasıl olmuştu.

Ordumuz, karşısındaki düşmanın sayıca üstünlüğünü, arka arkaya saldırılarını ve kanatlardan yapmak istediği çevirmeleri karşılamak için bütün yedek kuvvetlerini harcamıştı; böyle bir durumda iken sol kanadımızın kırılması, düşmanın bu kanadımızın gerisine harekete geçmesi, vaziyetin emniyetini bozmuş ve cephe karargâhının bulunduğu İnönü mevkiini tehlikeye düşürmüştü. İsmet Paşa, karargâhını Çukurhisar'a naklederken, ihtiyatlar yetişinceye kadar cepheyi tutacak tedbirlere başvuruyordu.

Garp Cephesi Komutanı, Yunan saldırılarına karşı elindeki birlikleri yüksek bir tâbiye kabiliyeti ile kullanırken, o gün memleketin kendisine gönderebileceği iki tümenlik yardımın bir tümeni, 25. Tümen, İnönü bölgesine gelmiş bulunuyordu.

Anadolu'nun ortasından Ankara'ya gelmiş olan Beşinci Kafkas tümeninin komutanı, Millî Mücadelenin ve İstiklâl Harbinin kahramanlarından biri olan rahmetli Cemil Cahid, tümeninin birliklerini beklemeden Büyük Millet Meclisi Muhafız Taburuyla beraber Ankara'dan cepheye hareket etmişti, arkasından tümenin bir alayı da geliyordu. İnönü'nde iki tarafın büyük kuvvetlerini savaş hattına sokmuş buldukları bir zamanda, bu ihtiyat kuvvetlerin gelişi ordumuza hareket serbestliği vermişti. Cephe komutanı, bu yeni kuvvetlerle, savaşın kaderine artık hâkim-

di. Cemil Cahid'in komutasında bir aylık bir birlik Kandilli sırtlarına yol- lanarak, düşman durdurulmuştu ve bu kanattaki çevirme hareketi, mevzi mu- harebesine çevrilmişti. Sekizinci Tümen ve bir de süvari tümeni İnönü kahra- manlarının saflarına o gün katılmıştı.

Yunan ordusunun planı suya düş- müştü; düşman iki kanadımızdan çevi- rerek bizi yenememişti.

Ertesi gün, savaşın kaderi belli ol- muştü; Yunan taarruzları kesilmişti. Elmacık deresinin kuzeyinde, Kandilli istikametindeki savaşıardan sonra, or- dumuz bütün cephe boyunca karşı ta- arruza geçince, o gece Yunan ordusu, bozgunlu bir ricata geçmiş bulunuyor- du; savaşı biz kazanmıştık.

DÖRT GÜN DÖRT GECE

Çok kanlı dört günde ordumuz mev- zilerimizi adım adım savunmuştu. Mev- zinin derinliği içinde gece ve gündüz sa- vaşılmıştı, gerilemeler olmuş, girintili çıkıntılı cepheler tutulmuş, tıpkı Çan- nakkale'de olduğu gibi birbirine gayet yakın siperler kurulmuştu. Tepeler dü- şünce yamaçlar tutulmuş; her saldırı, karşı hücumla eritilmiş, süngü ile hat- tâ süngüsüz tüfek dipçikleriyle dövü- şülmüştü. İşte kanlı bir savaşın büyük zaferi böyle kazanılmıştı.

YUNANLILAR BİZİM İKİ MİSLİMİZDİ

Bu savaşa biz 15.000, tüfek 150 ma- kinelitüfek, 900 kılıç ve 56 topla gir- miştik.

Yunanlılar, 26.000 tüfek, 1.200 ma- kinelitüfek, 1.200 kılıç, 96 top ve uçaklar- la saldırmışlardı; aşağı yukarı bizim iki mislimizdiler.

İnönü zaferinden sonra, Afyon'u al- mış bulunan ve Bolvadin ve Çav isti- kametlerinde ilerlemiş olan düşman kuvvetlerini de vürmek lâzımdı. Bövle bir hareket için İnönü mevzilerindeki birliklerin de kullanılmasından başka

çare yoktu. Genelkurmay bu kuvvetle- rin büyük bir kısmını, beş tümen ka- darını güneye doğru kaydırmıştı. Bu hareket de, büyük bir cür'et sayılma- lıydı. Yunan ordusu İnönü'nde yenil- miş, fakat yokedilmemişti; düşmanın kuzey kuvvetleri geriye dönebilirdi. Sa- vaş saflarında yetişmiş, sevk ve idare kabiliyeti düşmaninkinden çok üstün o- lan Türk Genelkurmayı bu hareketi başarmış; bizim birliklerimizin iki misli olan düşman kuvvetleri, taarru- za başladıkları mevzilere atılmışlardı.

YUNANLILARIN GÜNEYDEKİ SALDIRILARI

Mareşal Çakmak, 13 Nisan 1921 gü- nü Büyük Millet Meclisinde bu güney harekâtını şöyle anlatmıştı:

«— 6 Nisan 21'de düşmanın takibine başladık. Düşman, bu sırada Konya ha- valisinden firar etmiş bazı eşkiyanın yardımı ve Antalya ve Alaiye tarafları- na çıkartmak istediği ufak çetelerin iş- tirakiyle, bir isyan çıkartmak ümidiyle Bolvadin'e doğru ilerledi. Buna kar- şı tedbir alıyor ve düşmanın gerilerine kuvvetler sevk ediyorduk; bir muvaffa- kiyet ümidiyle ilerlemekte olan düş- man, yandan tecavüze maruz kalarak geriye çekildi.

6-7 Nisan 1921 günü, Afyon'un doğu- sunda olan çarpışmalarla düşmanın Afyon'u tahribine imkân verilmedi, ba- tıya atıldı.

Yunan kuvvetleri istasyona koyduğu dinamitleri ateşlemeye, askerlik daire- sine döktüğü gaz yağını tutuşturmaya imkân bulamadan kaçtı. Birliklerimiz Afyon'da durmaksızın, düşmanı kova- ladı. Kuzeyden gelen kıtalarımız 8 ni- san 1921 günü Dumlupınar ve güneyin- de hazırlamış oldukları tahkimata sı- ğınarak bütün ağırlıklarını kurtarmak istedi.

9 Nisan 1921 günü cereyan eden mu- harebe sonunda, bu siperlerin büyük kısmını zaptettik. Gerilerine sevkolu-

nan süvari birliklerimiz düşmanı gayet tehlikeli bir vaziyete düşürdü. Düşman bu Dumlupınar Meydan Muharebesine demiryolu ile taptaze dört tümen kadar asker yığmış idi: bu yığılmaktan sonra düşman, birliklerimize karşı bu cep-hede taarruza geçti...»

Dumlupınar'da alınan netice, Genelkurmayımızı tatmin etmemişti. Yalnız 23 Mart 1921 günü güneyden başlayan taarruzu ile beş hafta içinde Ankara'ya gideceğini ve muharebeye son vereceğini söyleyen düşman, iki meydan muharebesi ile emellerinden uzaklaştırılmıştı. Ordumuz, bu savaşlarla, hem savunma, hem de taarruz kabiliyetini bütün dünyaya ispat etmişti.

Mareşal Çakmak, bu muvaffakiyetin kazanılmasına en büyük âmil, «milletin tamamiyle uyanmış olan istiklâl azmidir» diyordu; bu azim bütün Anadolu'yu baştanbaşa sarmakta idi.

BÜTÜN YURT SEVİNÇ İÇİNDE

Memleket şenlik içinde yüzüyordu; İstanbul kurbanlar kesmiş, şehitler için mevlitler okutturmuştu. Şimdi Londra'dan bir İtalyan torpidosu ile Anadolu'ya dönen murahhas heyetini heyecanla bekliyordu. Heyetin İstanbul'a geliş ve geçişi uzadıkça heyecan da artıyordu; tarihî şehir, Anadolu murahhas heyetinin bu geçişi esnasında ruhuındaki sevgi ateşini dökmek istiyordu.

MURAHHASLARIMIZ ZAFERİ İSTANBUL'DAN GEÇERKEN ÖĞRENMiŞLERDİ

4 Nisan 21 günü İtalya Kralı Roma'da Anadolu Heyeti Reisi Bekir Sami Beyi kabul etmişti. Murahhas heyetimiz Odeçya adlı bir İtalyan torpidosu ile Brendizi'den hareket ederek İnebolu'ya geçecekti.

13 Nisan 1921 günü sabahının erken

saatlerinden itibaren, Ahırkapı Fenerinin önünde küçük bir motörün içinde idik; tatlı bir ilkbahar meltemi Marmara'ya doğru esiyordu. Ufukta küçük bir harp gemisini arayan gözlerimiz, yorulmuş iken, belli belirsiz bir noktayı görünce haykırmıştım. Etrafımızdaki tekneler de harekete geçmişlerdi, bir an önce, ona kavuşmak istiyorduk. Zaman bir türlü geçmiyordu; nihayet küçük torpido yakınlaşınca bordasındaki şahısları tanıyabiliyorduk.

İşte Bekir Sami Bey, o şişman da Yunus Nadi Bey... Hüsrev Bey uzun boyu ile göründü, derken teknelerimiz birbirine yaklaşmıştı. Harp gemisindekiler bağırıyorlardı:

«— Muharebe bitti mi, kazandık mı?»

Ne İtalya'da, ne de yolda zafer haberimiz kendilerine ulaşmamıştı. Yunan ordularının Başkomutanı General Papulas, 31 Mart tarihli harp raporu ile bütün dünyayı «Kemalistlerin haberleri yanlışdır» diye kandırmaya uğraşıyordu; biz haber verme vasıtalarından mahrumduk; O, telsizleri ve ajansları ile, «Mücadelenin bu safhasındaki büyük savaşta gösterilen hedeflere varmayı sağlayan cesaretinden dolayı» Yunan ordusunu tebrik ediyordu.

Zafer haberini alan murahhaslarımız, torpidonun bordasında ellerini gökyüzüne doğru kaldırarak Tanrıya dua ediyorlardı; sevinçlerine pâyân yoktu.

Bizim mesleğin Millî Mücadelede temsilcisi üstad Yunus Nadi'yi Vakıf Gazetesi binasında bir kahraman gibi karşılamıştık. Yunus Nadi, mücadeleden daha zor safhaları olacağını, fakat nihai zaferin bizim olduğunu söylüyor ve eski arkadaşı Ahmet Rasim'i kucaklarken iki gözünden ip gibi yaşlar akıyordu.